

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2021.3.23>**Петренко Г. О.,**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри господарського та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса**Бурковська О. І.,**студентка юридичного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ, ЩО МІСТЯТЬ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Анотація. У статті досліджено питання правового регулювання сфери митного контролю щодо оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності. За результатами проведеного наукового дослідження запропоновано конкретизацію законодавчих положень, які регламентують дискреційні повноваження працівників митних органів щодо призупинення митного оформлення товарів за власною ініціативою. Обґрунтовано доцільність внесення змін до переліку об'єктів права інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону та підлягають реєстрації у митному реєстрі. Окреслено основні аспекти, що сприяють існуванню такого негативного явища, як патентний тролінг, та розглянуто можливі шляхи боротьби з ним. Актуалізовано питання запровадження адміністративної відповідальності за реєстрацію у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності задля створення перешкод добросовісній діяльності інших правовласників, а також наголошено на необхідності посилення відповідальності за ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів із порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності. У рамках реалізації концептуального завдання реформування сфери інтелектуальної власності щодо внесення змін до Митного кодексу України запропоновано удосконалити національне законодавство, спрямоване на боротьбу з контрафактним товаром, шляхом його узгодження зі взятими Україною зобов'язаннями перед Світовою організацією торгівлі та Європейським Союзом. Наголошено на необхідності врахування національної специфіки формування і розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності у процесі запозичення відповідного зарубіжного досвіду, пов'язаного зі створенням дієвих механізмів реалізації правових норм у цій сфері.

Ключові слова: митний контроль, об'єкти права інтелектуальної власності, заходи щодо сприяння захисту, митне оформлення, підозра у порушенні прав, патентний тролінг.

Petrenko G. O., Burkovska O. I. Customs control regarding the registration of goods containing intellectual property rights

Abstract. The article examines the issues of legal regulation of customs control over the registration of goods containing intellectual property rights. According to the results of the research, it is proposed to specify the legislative provisions that regulate the discretionary powers of customs officers to suspend customs clearance of goods on their own initiative. The expediency of making changes to the list of intellectual property rights that are protected in accordance with the law and subject to registration in the register administered by the State Customs Service of Ukraine is justified. The scientific paper also outlines the main aspects that contribute to the existence of such a negative phenomenon as patent trolling, and considers possible ways to combat it. The issue of introducing administrative liability for registration of intellectual property rights in the customs register in order to create obstacles to the bona fide activities of other rights holders was raised, and the need to strengthen administrative responsibility for importing or exporting goods in violation of legally protected rights was stressed intellectual property. As part of the conceptual task of reforming the intellectual property sector, in part of the amendments to The Customs Code of Ukraine, it is proposed to improve national legislation aimed at combating counterfeit goods by aligning it with Ukraine's commitments to The World Trade Organization and The European Union. Emphasis on the need for account the national specifics of the formation and development of the state system of legal protection of intellectual property in the process of borrowing relevant foreign experience related to the creation of effective mechanisms for implementing legal norms in the field of intellectual property.

Key words: customs control, objects of intellectual property rights, measures to promote protection, customs clearance, suspicion of infringement, patent trolling.

Актуальність проблеми дослідження.

В умовах євроінтеграційних процесів, зростання обсягів зовнішньоекономічної торгівлі та стрімкого інноваційного розвитку, що спирається на активізацію власного інтелектуального потенціалу, перед Україною постає низка завдань, що потребують нагального вирішення. Одним із таких завдань є формування ефективного вітчизняного механізму захисту прав інтелектуальної власності (далі – ПІВ) під час здійснення митного контролю, що тісно пов'язано з реформуванням діяльності митних органів.

Теоретичну основу дослідження питання захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України становлять напрацювання таких вітчизняних учених, як О.М. Тропіна, С.П. Филь, О.С. Харченко, В.В. Заяц, А.Д. Войцешук, А.Г. Пишна, В.А. Свирида, О.М. Волощенко, Г.О. Андрощук, І.М. Бенедисюк, а також таких зарубіжних фахівців, як С.А. Агамагомедова, М. Блакенай, А.Г. Ворожейкіна, А. Гупта, Х. Їнг, А. Лаурінавічіус, Д. Лонг, Д. Мілошоска, П. Рей.

Незважаючи на широкий спектр розгляду представниками правової доктрини сфери захисту ПІВ та митної діяльності, сьогодні існує необхідність подальшого дослідження цього питання з огляду на активний процес адаптації національного законодавства відповідно до вимог міжнародних стандартів, а також наявний низький рівень ефективності практичного застосування митними органами наявних заходів захисту ПІВ.

Виклад основних результатів дослідження. Нині національний механізм здійснення митного контролю товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, перебуває на етапі становлення та потребує подальшого доопрацювання, на що вказують не тільки українські дослідники та практики, але й авторитетні міжнародні установи, які на постійній основі здійснюють комплексний моніторинг у цій сфері.

Так, глобальний центр інноваційної політики Торгової палати США щороку оприлюднює Міжнародний індекс інтелектуальної власності, який оцінює рівень захищеності та розвитку сфери інтелектуальної власності у 53 країнах світу. Відповідно до звіту за 2021 рік, Україна

отримала 19,77 балів із 50 можливих та посіла в загальному рейтингу 39 місце серед 53 країн. Це дослідження окреслило також основні проблеми захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні України. Зокрема, показник «прозорість і публічна звітність митних органів щодо порушень прав інтелектуальної власності у сфері торгівлі» отримав 0,00 балів, а показник «ефективні заходи на кордоні» – 0,25 балів [1].

Вищезазначене свідчить про нагальну необхідність реформування сфери захисту ПІВ під час здійснення митного контролю, яке сьогодні представлено переважно нормами Митного кодексу України (далі – МКУ) [2], у якому цьому питанню присвячено Розділ XIV, а також підзаконними нормативно-правовими актами, зокрема Наказом Міністерства фінансів України № 281, що встановлює єдиний підхід та правила застосування заходів щодо сприяння захисту інтелектуальної власності, взаємодії митних органів із правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами щодо практичної реалізації положень МКУ [3].

Нині задля наближення митного законодавства України до стандартів та практики ЄС Україна визнала за необхідне привести положення митного законодавства у сфері захисту ПІВ у відповідність до положень Угоди про асоціацію з ЄС [4] та положень регламентів ЄС, що деталізують вимоги до законодавства у цій сфері. Крім того, з приєднанням у 2008 році до Угоди про заснування СОТ Україна визнала також обов'язковість пов'язаних із цією Угодою багатосторонніх торговельних угод, серед яких слід назвати Додаток 1С «Про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності» [5].

Загалом аналіз наявної системи сприяння захисту прав інтелектуальної власності митними органами дає підстави вважати, що сьогодні існує низка проблем, що перешкоджають ефективному і якісному функціонуванню системи охорони й захисту прав інтелектуальної власності.

Так, В.В. Колесніченко звертає увагу на необхідність вирішення проблеми дотримання процедурних строків працівниками підрозділу захисту ПІВ відділу митного контролю. Зокрема, забезпечення направлення повідомлень про факт пред'явлення товарів, що містять об'єкти ПІВ, до митного оформлення

із зазначенням відомостей, названих у ч. 3 ст. 399 МКУ, а декларанту – про причини призупинення їх митного оформлення, найменування та адресу правовласника у встановлений законом термін фізично неможливо, оскільки порядком вжиття заходів щодо сприяння захисту ПІВ та взаємодії митних органів із правовласниками, декларантами та іншими зацікавленими особами передбачено направлення рішення митним органом у день його прийняття. Як вирішення цієї проблеми пропонується заміна фрази «в день прийняття рішення» на словесну конструкцію «в день прийняття рішення або в найкоротший термін» [6, с. 76].

Крім того, аналіз наукових досліджень у сфері митного контролю щодо оформлення товарів, що містять об'єкти ПІВ, дає підстави стверджувати, що нині дискусійною залишається норма, визначена ч. 1 ст. 400 МКУ, яка наділяє представників митних органів повноваженнями превентивного характеру, які передбачають застосування до потенційних порушників виключних майнових прав на об'єкти ПІВ заходів запобігання вчиненню правопорушення. Однак слід звернути увагу на те, що наявна редакція вищезазначеної статті містить певні ризики неналежного її виконання як під впливом помилкового судження, так і внаслідок умисного використання службового становища [7, с. 20].

Так, на підставі інформації митного реєстру у 2019 році зафіксовано 6 875 випадків призупинення митного оформлення товарів за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, однак підозра щодо порушення ПІВ підтвердилась лише у 30 випадках [8]. Виходячи з наявних неоднозначних показників роботи митних органів, неприпустимим вважаємо існування ситуації, коли вжиття попереджувального заходу може ґрунтуватись на особистій думці особи або групи осіб, що здійснюють митний контроль, адже помилка судження або умисні дії щодо підозри неправомірного використання об'єктів ПІВ може спричинити процес гальмування зовнішньоекономічної діяльності суб'єкта, маючи наслідком втрату прибутків у вигляді майнової шкоди, в тому числі упущеної вигоди, тому варто погодитися з позицією О.М. Волощенко стосовно того, що застосу-

вання наявної у ч. 1 ст. 400 МКУ термінологічної конструкції не є доцільним із точки зору об'єктивності та має певні недоліки практичного характеру в питаннях запобігання зловживанню службовим становищем осіб, які здійснюють митний контроль [7, с. 20].

З огляду на вищевикладене пропонується використати у ч. 1 ст. 400 МКУ замість слів «у разі підозри» конкретні критерії, на яких може ґрунтуватися рішення призупинити митне оформлення, серед яких слід зазначити «відсутність правовстановлюючих документів на право використання об'єкта інтелектуальної власності, наявність спільних ознак об'єктів, які перетинають кордон, з об'єктами, внесеними до митного реєстру».

Важливо також зазначити, що Державна митна служба України на виконання вимог ст. 398 МКУ та відповідно до Наказу Міністерства фінансів України № 648 [9] веде митний реєстр об'єктів ПІВ, які охороняються, відповідно до закону, на підставі заяв правовласників. Сьогодні до нього внесені 4 504 об'єкти ПІВ [10]. Якщо митниця на підставі даних митного реєстру об'єктів ПІВ виявляє ознаки порушення прав інтелектуальної власності щодо товарів, пред'явлених до митного контролю, їхнє митне оформлення призупиняється задля встановлення або спростування факту порушення та надання правовласнику можливості захисту ПІВ (ст. 399 МКУ).

Серед основних проблемних питань, пов'язаних із веденням митного реєстру об'єктів ПІВ та внесенням до нього відомостей, представники правової доктрини виділяють так звану реєстрацію загальновідомих речей. Так, сьогодні зареєстровано велику кількість таких загальновідомих речей, серед яких слід назвати шуруп, зубочистку, вішалку для одягу, запальничку, автозапчастини, планшетний комп'ютер, палички для барбекю, респіратор, сірники [11]. Це явище у науковому та практичному аспектах часто іменується терміном «патентний тролінг». В Україні зазначена проблема з кожним роком стає все більш суттєвою, адже конкретних заходів із протидії цьому явищу сьогодні не передбачено. При цьому суб'єкти публічного права, які наділені відповідними повноваженнями, не вживають певних заходів для того, щоб ліквідувати умови для існування зазначеної

діяльності, яка хоч і не порушує норми права, проте водночас негативно впливає на розвиток ринку патентування та ініціативу винахідників чи авторів винаходів, корисних моделей та промислових зразків [12, с. 27].

Законодавчою передумовою існування такої великої кількості «товарів-дублікатів» є, зокрема, передбачена ст. 14 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» вимога щодо проходження лише формальної експертизи під час реєстрації [13], тобто перевіряється тільки відповідність поданих документів вимогам законодавства, а експертиза щодо подібності зареєстрованого об'єкта з уже зареєстрованими або загальновідомими об'єктами не проводиться, тому задля захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України та недопущення затримок у митному оформленні, пов'язаних із неоднозначним тлумаченням законодавства про охорону ППВ на промислові зразки, підтримуємо пропозицію П.В. Пашка щодо внесення змін у Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону, шляхом установлення можливості реєстрації лише тих промислових зразків, які отримали правову охорону відповідно до Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків [14, с. 151].

У рамках розгляду питання митного контролю щодо оформлення товарів, що містять об'єкти ППВ, важливо зазначити, що 17 жовтня 2019 року Верховна Рада України прийняла Закон України № 202-IX [11], прийняття якого було зумовлено необхідністю приведення положень Розділу XIV МКУ у відповідність до положень регламентів ЄС.

Представники правової доктрини переважно вказують на позитивне значення Закону № 202-IX. Проте автори останніх наукових публікацій нарікають на недосконалість його положень та комплексну неузгодженість з іншими нормативними актами, що може негативним чином вплинути на практичну реалізацію цих норм. Так, цим Законом змінено об'єктний склад, щодо якого митниці вживають заходів захисту прав інтелектуальної власності, а саме з переліку об'єктів права інтелектуальної власності (п. 46 ст. 4 МКУ) вилучено корисні моделі, при цьому саме легкістю внесення корисних моде-

лей до митного реєстру раніше користувалися так звані патентні тролі.

Однак уточнення законодавчих положень щодо переліку товарів, що підозрюються у порушенні ППВ, а саме виключення такого об'єкта інтелектуальної власності, як корисна модель, є хибним кроком з огляду на те, що це фактично позбавляє можливості правовласників патентів на корисну модель скористатися додатковим способом захисту своїх прав. У зв'язку з цим пропонується уточнити положення, яке визначає товари, що підозрюються у порушенні ППВ (пп. а п. 57-1 ч. 1 ст. 4 МКУ), шляхом повернення до переліку таких товарів корисних моделей задля забезпечення стану захищеності прав добросовісних власників патентів на корисні моделі.

У рамках боротьби з таким явищем, як патентний тролінг, можна застосувати інші, альтернативні методи протидії, що не будуть зачіпати права власників патентів щодо реєстрації власних об'єктів ППВ у митному реєстрі. Перш за все необхідно вдосконалити законодавство у сфері правової охорони корисних моделей та промислових зразків, а також запровадити досудовий спосіб анулювання їх реєстрацій. Зокрема, А.М. Нікончук пропонує проведення більш ґрунтовної експертизи промислових зразків та корисних моделей перед тим, як їх зареєструвати, задля недопущення дублювання вже зареєстрованих об'єктів інтелектуальної власності [12, с. 29].

Проте найбільш дієвим є запровадження відповідальності недобросовісних патентовласників за зловживання правами інтелектуальної власності та відшкодування збитків добросовісних власників від дій «тролів», якщо буде доведено безпідставність вимог перших [16]. У продовження цієї ідеї пропонується передбачити відповідальність за реєстрацію у митному реєстрі об'єктів ППВ із порушенням прав інтелектуальної власності (наприклад, ст. 476-1). Як диспозиція цієї статті пропонується словесна конструкція «реєстрація у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності задля створення перешкод добросовісній діяльності інших правовласників об'єктів права інтелектуальної власності», як санкція – «накладення штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Слід зазначити, що питання адміністративної відповідальності за переміщення через митний кордон України товарів із порушенням ПІВ загалом відзначається представниками правової доктрини особливо проблемним характером.

Досліджуючи чинники, які сприяють вчиненню адміністративних правопорушень у сфері інтелектуальної власності, О.А. Ляшенко слушно зазначає, що поширення на ринку України товарів, які порушують ПІВ, завдає значних збитків правласникам та ставить під загрозу безпеку споживачів. Водночас значні за своїми масштабами збитки, що завдаються контрафактною продукцією, негативно впливають на економіку загалом, оскільки їх наслідками є втрачені надходження до державного бюджету. На думку вченої, цьому також сприяють неплатоспроможність населення, низька правова культура та недооцінка економічного значення охорони ПІВ [17, с. 9–10].

На думку багатьох науковців, адміністративна відповідальність за вчинення дій під час переміщення товарів через митний кордон України із порушенням ПІВ, що передбачена ст. 476 МК України, не є суттєвим інструментом у боротьбі з підробленими товарами, тому для забезпечення функціонування сучасного та дієвого механізму захисту ПІВ, а також боротьби з контрафактною продукцією необхідно посилити відповідальність за порушення ПІВ. Для цього варто удосконалити чинне законодавство, спрямоване на боротьбу з контрафактним товаром, шляхом узгодження диспозицій статей із взятими Україною перед СОТ та ЄС зобов'язаннями у сфері охорони та захисту ПІВ. Спираючись на міжнародну практику, яка свідчить про те, що санкція у вигляді низького штрафу за порушення ПІВ, навіть після його сплати все одно дає змогу порушникам отримувати певний прибуток та виходячи з того, що чинна санкція у вигляді штрафу на суму 17 тис. грн. не виконує запобіжної функції та функції покарання, пропонуємо збільшити суму штрафів, визначених ст. 476 МК України [18, с. 239].

Таким чином, пропонується викласти санкцію ст. 476 МКУ з використанням такої словесної конструкції: «накладення штрафу в розмірі від однієї до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією товарів, що переміщуються з порушенням права інтелектуальної власності».

Висновки. Проведене узагальнення дає підстави підсумувати, що сьогодні існує нагальна необхідність забезпечення ефективної правової охорони та захисту ПІВ під час здійснення митного контролю щодо оформлення товарів, що містять об'єкти прав інтелектуальної власності, з огляду на вибраний державою євроінтеграційний курс її розвитку.

Так, у рамках наукового дослідження обґрунтовано, що задля уникнення ризиків неналежного виконання працівниками митних органів своїх обов'язків та реалізації наданих їм повноважень щодо призупинення митного оформлення товарів за власною ініціативою необхідно визначити конкретні критерії, на яких буде ґрунтуватися рішення митного органу призупинити таке митне оформлення. Крім того, відзначено важливість повернення корисних моделей до переліку товарів, що можуть підозрюватися у порушенні ПІВ. Як вирішення поширеної сьогодні проблеми патентного тролінгу розроблено рекомендацію щодо запровадження відповідальності недобросовісних патентовласників за зловживання правами інтелектуальної власності добросовісних правласників. Окрім цього, аргументовано доцільність посилення адміністративної відповідальності за вчинення дій, передбачених ст. 476 МКУ, у зв'язку з тим, що нині передбачену цією статтею санкцію не можна вважати суттєвим інструментом у боротьбі з поширенням контрафактної продукції. Запровадження таких змін буде сприяти адаптації національного законодавства відповідно до вимог міжнародних стандартів, а також підвищить рівень ефективності практичного застосування митними органами механізму захисту прав інтелектуальної власності під час здійснення митного контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. U.S. Chamber Releases 2020 International IP Index. *Global Innovation Policy Center*. URL: https://www.theglobalipcenter.com/wpcontent/uploads/2021/03/GIPC_IPIndex2021_FullReport_v3.pdf (дата звернення: 07.12.2021).
2. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–48. Ст. 552 (із змінами).
3. Про затвердження Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України : Наказ Міністерства фінансів України від 9 червня 2020 р. № 281. *Офіційний вісник України*. 2020. № 50. Ст. 1578.
4. Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародна угода від 27 червня 2014 року № 984_011. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.
5. Про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності : Міжнародна угода від 12 листопада 2010 р. Додаток 1С до Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15 квітня 1994 р., набрання чинності для України від 16 травня 2008 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 84. Ст. 2989.
6. Колесніченко В.В. Напрями вдосконалення правового регулювання заходів і процедур адміністративно-правового захисту права інтелектуальної власності. *Митна справа*. 2012. № 5 (84). С. 73–77.
7. Волощенко О.М. Новелізація законодавства інтелектуальної власності в умовах євроінтеграційної політики України: проблеми теорії і практики. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4.
8. Аналіз регуляторного впливу до проекту Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України». *Офіційний сайт Державної регуляторної служби України*. URL: <http://bit.do/drs-gov-ua-2020-02-1308> (дата звернення: 07.12.2021).
9. Про затвердження Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону : Наказ Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 р. № 648. *Офіційний вісник України*. 2012. № 50. Ст. 2008.
10. Реєстр об'єктів права інтелектуальної власності. *Офіційний вебпортал Державної митної служби України*. URL: <http://bit.do/customs-gov-ua-web-content-register> (дата звернення: 07.12.2021).
11. Улізко О.В. Захист прав інтелектуальної власності митними органами. *Electronic Sumy State University Institutional Repository*. URL: <http://bit.do/essuir-sumdu-Ulisko> (дата звернення: 07.12.2021).
12. Нікончук А.М. Правові засади протидії патентному тролінгу в Україні. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 4 (75). С. 25–33.
13. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3688-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 34.
14. Пашко П.В., Ємець А.В. Щодо деяких підходів до здійснення аналізу стану із запровадженням нововведень у митній справі з позиції забезпечення митної безпеки держави. *Митна безпека*. 2018. № 2. С. 145–158.
15. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України : Закон України від 17 жовтня 2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 202-ІХ. Ст. 358.
16. Рекомендації круглого столу «Протидія «патентному тролінгу» в Україні в контексті захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності». *Патентно-правова фірма «Пахаренко і партнери»*. URL: <http://bit.do/proekt-rekomendacij-kruglogo-stolu> (дата звернення: 07.12.2021).
17. Ляшенко О. А. Адміністративно-правове регулювання діяльності ОВС в сфері захисту права інтелектуальної власності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» ; Міжнародний університет бізнесу та права. Херсон, 2011. 19 с.
18. Сластьоненко О.О., Рудакова В.В. Окремі аспекти переміщення товарів із порушенням прав інтелектуальної власності в контексті фінансової безпеки держави. *Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку* : матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції імені Віктора Тарасовича Білоуса. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. С. 237–241.